

Om Regementsräkenskaperna som källa vid knektforskning före 1710

Ett exempel från Södra skånska kavalleriregementet, Sallerups kompani.

Av Bertil Olofsson

Detta regemente sattes upp 1680 och gick förlorat vid Poltava 1709. Ett fåtal ryttare och befäl överlevde kriget och ännu färre av de som återkom återgick i tjänsten. Perioden blir på så sätt väl avgränsad.

Endast ett fåtal rullor för detta regemente finns upptagna i huvudserierna Generalmönsterrullor och Rullor 1620–1723. I serien Regementsräkenskaper –1723 på Krigsarkivet finns dock en uppsättning bevarade för varje år från 1680 till 1708 och från 1710 till 1723. Dessa ger trots sina brister en mycket bra stomme för vidare forskning i enskilda ryttares och befäls öden dessa år. Detta material har ännu inte lagts ut av SVAR och Arkiv Digital. De gemena ryttarna finns inte heller med på SGF:s ”Knektskiva” med undantag för de få som återgick i tjänsten efter 1710. Rullorna har förts under tre perioder: ett indelningsskede 1680–1688, en stabil fredsperiod 1689–1700 och en krigsperiod 1701–1709.

De första 8 årens indelningsturbulens gör det svårt att veta var ryttarna då bodde och dessutom var rusthållen onummerade 1680–1683. Få kyrkoböcker är ju dessutom bevarade från denna period.

Ryttarnas och befälens namn får nog anses vara tillförlitliga under perioden fram till embarkeringen 1701. Förutom dessa upptas också för varje nummer rusthållsdelägarna med hemmanens ränator. Rusthållsförändringar som specificeras i anmärkningskolumnen innehåller ibland intressanta uppgifter. Tyvärr finns en hel del fel i rusthållsförteckningarna och ibland betydande eftersläpning.

Under krigsåren fördes rullorna av den hemmavarande regementskrivaren Hans Eklund som efter rapporter och rekryteringsrullor från krigsskådeplatserna hade att föra in manskapsförändringar i rullorna, men ryttare som rapporterats som försvunna kom senare till rätta, ersättningsmanskap som skickades iväg hamnade inte på avsett nummer m.m. För åren 1708 och 1709 kom inga rapporter och därmed vet vi inte vilka som avled före eller under poltavaslaget, eller i fångenskap.

Rekryteringsrullorna från krigsskådeplatserna får väl anses ge korrekt information eftersom dom framställdes på plats, men vissa av de senare anger rusthållsnumret, men inte ryttarnamnet.

Många vakanser fanns säkert tidvis, speciellt under vintermånaderna. En notering från 1704 anger t.ex. att antalet gemena ryttare då var 774 av 1000, alltså ungefär 28 vakanser per kompani!

Tingsrätternas protokoll och ineliggande handlingar tillsammans med Domkapitlets äkten-skapsmål ger ofta vädefulla upplysningar, speciellt under 1710-talet.

C.G. Platen har i sin Skånska Dragonregementets historia del II bland bilagorna sammanställt namnen på de avgångna de olika åren, tyvärr utan att ange källor.

Ett exempel på hur fel det kan bli i Regementsräkenskapernas rullor är rusthållen nr 3 Nyrup och nr 7 Långstorp. Ryttaren för nr 3 Lars Bengtsson Nyberg är enligt 1704 års rulla rapporterad som ”oduglig”. Rusthållarna lät då städja Jöns Hansson Klingberg som ersättare. När Klingberg kom på plats befanns Nyberg fortfarande vara i tjänst. I stället fick Klingberg ersätta Tuve Jönsson Lång på nr 7 som enligt rekryteringsrullan 1705 fick avsked detta år. Rusthållarna för nr 7 sade sig ha lejt en Jöns Persson Lindberg som ersättare för Lång men denne kom att rida för nr 37 Söderto från 1705.

Men Räkenskapsrullorna upptar Klingberg på nr 3 och Lång på nr 7 åren 1705–1708!

Enligt mål nr 80 i Frosta härads tingsrätt 1724-02-08 överlevde Nyberg Poltava men dog 1712 i rysk fångenskap. Lång som blivit hemskickad p.g.a bräcklighet levde ännu 1724 och försörjde sig som skräddare. Klingberg överlevde både Poltava och ryska fångenskapen, kom hem 1722 och gick i tjänst för sitt gamla rusthåll nr 7. Jöns Persson Lindbergs öde är ännu okänt.

Det faktum att nästan alla ryttare som antogs före 1700 inte var infödda skåningar gör sökandet efter deras anor extra besvärligt.

De ryttare som var gifta eller gifte sig och fick barn återfinns dock i bevarade kyrkböcker och de som överträdde världsliga och kyrkliga lagar återfinns i tingsrätts- och domkapitelprotokollen.

En del som kom hem från kriget med livet i behåll återfinns ibland i dessa protokoll som vittnen när en kamrats änka ville gifta om sig och sökte bevis för att mannen var död.

Ett exempel är den från fångenskapen hemvändande ryttaren Märten Pamp som i Frosta häradsrätt 1722-11-13 vittnade om att ryttaren för nr 55 Henset, Per Nilsson Holm lidit sotsdöden 1709 strax före Poltava. Ett annat exempel är den avskedade ryttaren Hans Larsson Skieplander som 1715-07-12 i samma häradsrätt vittnar om att ryttaren för nr 6 Ekastiga Måns Andersson Hiort avlidit i staden Grets i Polen strax före jul 1705. Inget av detta framgår av Regementsräkenskapsrullorna och visar vikten av att också använda andra källor.

I vår förenings intresseområden, Frosta och Färs härader, fanns rusthåll tillhörande 3 av Södra skånska kavalleriregementets 8 kompanier: 60 st i Sallerups, 45 st i Överstelöjtnantens och 26 st i Livkompaniet.

Regementsräkenskapsrullorna för hela Sallerups kompani har fotograferats och kommer att läggas ut på vår hemsida.

En förteckningen på ryttarnamn, rusthållsnummer och år har sammanställts med hjälp av regementsräkenskapsrullorna, kompletterade och korrigerade med uppgifter ur andra källor enligt nedanstående källförteckning. I de fall ryttare avskedats, befordrats, flyttat från kompaniet, rymt eller avlidit har detta markerats. Ryttare som bytt rusthåll inom kompaniet har bokförts (pga platsbrist) på det rusthåll man lämnat. Ryttare som under krigstiden enligt regementsräkenskapsrullorna ett visst år värvats av rusthållet som ersättare, anges i andra rullor ofta som nästa års rekryt eftersom det tog tid innan han var i tjänst på kompaniet.

Förutom exemplet från ovannämnda rusthåll nr 3 och 7 finns betydande oklarheter under krigsåren för åtminstone rusthållen 17, 53, 69, 83, 114 och 122.

Förteckningen med alla sina brister är endast avsedd som en hjälp för de som söker en speciell ryttare eller vilka ryttare som fanns på ett visst rusthåll och måste kontrolleras mot originalkällorna.

Förteckningen kommer att vara tillgänglig under våra föreningsträffar.

Materialet kommer efter komplettering, kontroll och registrering att delges SGF:s Knektregister.

KÄLLFÖRTECKNING

ORIGINALKÄLLOR:

Krigsarkivet: Regementsräkenskaper –1723 / Sverige/Södra skånska rytteriregementet / Diverse räkenskaper
Krigsarkivet / SVAR: Rullor 1620–1723, SE/
KfA/0022/1684/1 (1684), bild 18- (endast officerare)
Krigsarkivet / SVAR: Rullor 1620–1723, SE/
KfA/0022/1701/1b (1701), bild 108- (komplett mönster-rulla)
Krigsarkivet / SVAR: Rullor 1620–1723, SE/
KfA/0022/1704/17 (1704), bild 43 (endast antal)
Krigsarkivet / SVAR: Rullor 1620–1723, SE/
KfA/0022/1705/1 (1705) (komplett rekryteringsrulla)
Krigsarkivet: Sk.Drag.reg.(äldre), Suppl., Äldre handl. 1684–1723 (trohetsed C XII dat. 24 Juli 1700)
LLA: Skånska guvernementskansliet DI:20 (annotations-rulla vid generalmönstring 1690)
LLA: Skånska guvernementskansliet DIIIa:7 (nu levande gratialister, dat. Malmö 2 Aug. 1701)
LLA: Skånska guvernementskansliet DIIIb:9 (rekryterings-rulla dat. Krakow 9 Aug. 1702)
LLA: Skånska guvernementskansliet DIIIb:9 (munderings-rulla dat. Riga 20 Aug. 1702)
LLA: Skånska guvernementskansliet DIIIb:12 (rekryterings-rulla dat. Grätze 28 Nov. 1704)
LLA: Skånska guvernementskansliet DIIIb:13 (rekryterings-rulla dat. 20/30 Nov. 1705)
LLA: Lunds domkapitel JI:2 (gifta ryttare i Bender, dat. Warnitza 21 Sept. 1712)
LLA: Frosta häradsrätt A1a:8, mål nr 74, 1715-07-12
LLA: Frosta häradsrätt A1a:10, 1722-11-13
LLA: Frosta häradsrätt A1a:11, mål nr 80, 1724-02-08
Riksarkivet: ÄK 243, vol. 230 (rekryteringsrulla dat. 3/13 Dec. 1706)
Riksarkivet: ÄK 243, vol. 230 (rekryteringsrulla dat. 1707)
Riksarkivet: ÄK 243, vol. 230 (brist antal trossdrängar dat. Mika i Litauen 11/21 apr. 1708)

LITTERATUR:

Statistiskt sammandrag af Svenska indelningsverket / C.Grill, band I / faksimil 1988
Skånska Dragonregementets historia, del II / C.G.Platen / Sthlm 1912